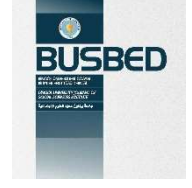

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi : 16.01.2023
Kabul Tarihi : 17.03.2023

 <https://doi.org/10.29029/busbed.1236336>

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDE AHLAK VE AİLE SOSYOLOJİSİ*

Veysel ŞAHİN¹, Merve TORĞUT²

ÖZ

Ömer Seyfettin (1884-1920) Türk hikâyeciliğinde önemli bir yere sahiptir. Türk hikâyeciliğinde millî olana yönelen Ömer Seyfettin, millî olandan yola çıkarak Türk milletinin değerler dünyasını ortaya koymaya çalışır. Toplumlara düzen veren kurallar/değerler vardır. Toplumlara düzen veren bu kurallar/değerler; dini, ahlaki, görgü ve hukuk kurallarıdır/değerleridir. Ömer Seyfettin, hikâyelerinde toplumun/bireyin sıkıntılarını ele alır. Ömer Seyfettin, bireyi/toplumu yok oluşturan asıl şeyin bireyi/toplumu var kılan millî değerlerin birey/toplum tarafından yok sayılmasından kaynaklı olduğunu farkındadır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumun değerlerini hiçeştiren birey/aile/toplum yok oluşun kıyasına sürüklenirken bu değerleri var kılan birey/aile/toplum değerleriyle birlikte kendilerini de var kılarlar. Yazar, toplumun bir parçası olduğundan edebî yaratımına ait olduğu toplumu yansıtır. Edebiyat sosyolojisi toplumun edebî esere, edebî eserin ise topluma olan yansımalarını inceleyip edebiyat ile toplum arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışır.

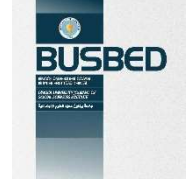
Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hikâye, Birey, Toplum, Ahlak, Aile.

* Bu makale, (2022) "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, vsahin@firat.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3265-0481>

² Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mervetorgut2317@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0137-3987>

Article Type : Research Article
Date Received : 16.01.2023
Date Accepted : 17.03.2023

<https://doi.org/10.29029/busbed.1236336>

ETHICS AND FAMILY SOCIOLOGY IN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES*

Veysel ŞAHİN¹, Merve TORĞUT²

ABSTRACT

Ömer Seyfettin (1884-1920) has an important place in Turkish storytelling. Ömer Seyfettin, who turns to the national one in Turkish storytelling, tries to reveal the world of values of the Turkish nation by starting from the national one. There are rules/values that give order to societies. These rules/values that give order to societies; religious, moral, etiquette and legal rules/values. Ömer Seyfettin deals with the problems of the society/individual in his stories. Ömer Seyfettin is aware that the main thing that drives the individual/society to extinction is the ignorance of the national values that make the individual/society exist by the individual/society. In Ömer Seyfettin's stories, while the individual/family/society that nullifies the values of the society is dragged to the brink of extinction, the individual/family/society that makes these values exist also makes themselves exist together with the values. Since the author is a part of society, his literary creation reflects the society to which he belongs. Sociology of literature tries to reveal the relationship between literature and society by examining the reflections of society on the literary work and the literary work on the society.

Keywords: Ömer Seyfettin, Story, Individual, Society, Morality, Family.

* This article was produced from the master's thesis named "Sociological Analysis of Ömer Seyfettin's Stories" (2022).

¹ Assoc. Dr., Firat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, vsahin@firat.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3265-0481>

² Firat University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, mervetorgut2317@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0137-3987>

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yaratılışı gereği yalnız başına yaşamını sürdüremediğinden yaşamını sürdürebilmek için diğer insanların varlığına ihtiyaç duyar. Var olabilmek adına diğerleri ile ilişki kuran insanoğlu yeryüzünde birçok eylem gerçekleştirmiştir. İnsanoğlunun gerçekleştirdiği eylemlerin toplum üzerinde birçok etkisi bulunmaktadır. İnsanoğlunun toplum üzerindeki bu etkilerin ne olduğuna dair bilgilerin somut yönünü sosyoloji ortaya koymaya çalışırken bu etkilerin soyut ve estetik yönünü ise edebiyat ortaya koymaya çalışır. İnsan toplulukların geçmişteki ve günümüzdeki toplum üzerindeki etkilerinin ne olduğunu dair bilgiler ortaya koyulurken sadece bilimden yararlanılmamalıdır. Zira sadece bilimden yararlanılarak ortaya konulan bilgiler etkilerin tamamını yansıtmayacağından ortaya konulan bu bilgiler eksik ve yetersiz kalacaktır. Bu yüzdendir ki insan topluluklarının dünya üzerindeki etkilerinin ne olduğuna dair bilgilerin eksiksiz ve yetersiz kalmaması için bu etkilerin soyut ve estetik yönü de göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumu anlamaya/anlamlandırmaya çalışan bilim adamları topluma edebiyat ve sosyolojiyle bakmaya çalışır. Bilim adamları topluma edebiyat ve sosyolojiyle bakınca da toplumun daha net bir şekilde anlatıldığını/anlamlandırıldığını görürler. Akabinde topluma iki ayrı cepheden bakmak yerine tek cepheden bakabilecekleri bir disiplin ortaya koyarlar. Ortaya koydukları bu disipline ise “edebiyat sosyolojisi” adını verirler.

Edebiyat sosyolojisi, Avrupa’da 19. yüzyılda ortaya çıkan Türkiye’de ise 20. yüzyılın sonlarında ilgi görmeye başlayan sosyolojinin bir alt disiplinidir. Edebiyat sosyolojinin amacı, varmak istediği nokta nedir? Edebiyat sosyolojisinin amacını, varmak istediği noktanın ne olduğuna dair bilgilerden önce bu kavramın oluşumunda etkili olan edebiyat ile sosyolojinin ne olduğuna ve ikisi arasındaki ilişkiye değinilirse edebiyat sosyolojisi daha net bir şekilde ortaya konulur.

Edebiyat, “olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı(dır).” (Parlatır vd., 1998: 670). Sosyoloji ise “toplumbilim”, (Haçerlioğlu, 1979: 141) “toplumu inceleyen ve nesnel yasalarını saptayan bilim(dir).” (Haçerlioğlu, 1996: 412). Edebiyat toplumda var olan olayları ya da var olabilecek olayları estetik kaidelere bağlı kalarak toplumu yazına, yazını ise topluma yansıtmaya çalışan bir sanat dalıdır. Sosyolojisi ise toplumda var olan olayları inceleyip bu olayları bilimsel olarak açıklamaya çalışan toplumbilimdir. Edebiyat-sosyoloji ilişkisine bakılırsa ikisinin de beslendiği kaynak toplumdur. Bir sanat dalı olan edebiyat ile bir bilim dalı olan sosyoloji kendilerini var kılabilmek adına birbirlerinden faydalanırlar. Çünkü “bilimler birbirinden kopuk değildir. Multi-disipliner bir şekilde çalışmaktadırlar. Birlikte çalışan bilimlerden biri de edebiyat ve sosyoloji bilimidir.” (Özdem, 2015: 4). Bu yüzdendir ki edebiyat ve sosyolojiyi kendi var olma sebeplerini yitirmeden birbirlerini kabul eden ve açımlayan iki farklı disiplin olarak kabul etmek mümkündür (Şahin & Topdaş, 2015: 186). Edebiyat sosyolojisi, “edebî metinden hareketle toplum ve topluluklara dair yaşama kodları, değer yargıları ve yaşama refleksini açımklamayı ve tanımlamayı ve buna bağlı olarak da edebî metni sosyolojik bir belge olarak değerlendirmeyi gaye edinir.” (Şahin, 2022: 345).

Toplumun olmazsa olmazı olan birey çevresinde olup biteni anlamlandırmak, anlatmak istediğinden yazına sığınır. Bu yüzden birey/yazar yaratmış olduğu edebî yazına ait olduğu toplumun gerçeklerini yansıtır. Yazarlar ait olduğu toplumun bir parçası olduğundan onun yaratımı olan edebî yazında yazarın ve ait olduğu toplumun değerler dünyasına ulaşılır. Bireyin/toplumun değerler dünyasını anlatan Ömer Seyfettin, Osmanlı’nın çöküş sancıları yaşadığı bir döneme denk gelmiş ve bu dönemin yıkımlarına şahit olmuştur. Osmanlı’nın çöküş sancılarında şahit olan Ömer Seyfettin, hikâyelerinde şahit olduğu “dönemin tarihî ve sosyolojik gerçekliklerin(e)” (Topdaş Çelik, 2022: 65) yer verir.

“Ömer Seyfettin, 11 Mart 1884 tarihinde, Yüzbaşı Ömer Şevki Bey ile Fatma Hanım’ın ikinci çocuğu olarak, Balıkesir’in Gönen ilçesinin merkezinde bulunan evlerinde dünyaya gelir.” (Torğut, 2022: 4). Ömer Seyfettin, kitaplar içerisinde büyüdüğü için daha iki üç yaşlarında kâğıda ve kaleme olan ilgisi büyüktür. Yazarın bu ilgisini gören ailesi daha yazar dört yaşındayken Gönen’de bulunan Reşit Efendi Mahalle Mektebine gönderirler. Yazar, babasının görevi sebebiyle sırasıyla Kastamonu (İnebolu) ve Sinop’ta (Ayancık) bulunan okullarda okur. Ömer Seyfettin’in kasaba okullarında iyi bir eğitim alamadığı düşünen annesi, oğlunu alıp İstanbul’da babasının yanına yerleşir. Ömer Seyfettin, İstanbul Aksaray’da bulunan Mekteb-i Osmanî’ye gider (Alangu, 2010: 43). Bu kez yazarın babası Ömer Şevki Bey, oğlunun da kendisi gibi asker olmasını istediğinden oğlunu Mekteb-i Osmanî’den kaydını alır ve Eyüp Sultan’daki Askerî Baytar Rüştiyesi’ne yazdırır. Yazarın bu dönemde edebiyata olan ilgisi daha da artmaya başlar. Ömer Seyfettin, Eyüp Askerî Baytar Rüştiyesi’ni 1896 yılında bitirir ve akabinde Mekteb-i Harbiye-i Şahane’ye katılır.

1912 yılının sonlarında Balkan Savaşı’nın çıkmasının üzerine Ömer Seyfettin, Garp Ordusu’nun 39. Alayına üsteğmen olarak katılır. Balkan Savaşında ilk önce Komanova’da Sırplarla karşı savaşır. Daha sonra ise beş ay boyunca Yanya Kalesi’nde Yunanlılara karşı savaşır. Yanya’da Yunanlılara karşı savaştığı 20 Ocak 1913 tarihinde Yunanlılara esir düşer. Ömer Seyfettin’in bu esareti 28 Kasım 1913 tarihine kadar sürer. Yaklaşık on bir aylık bir esaret hayatı yaşayan Ömer Seyfettin için bu on bir aylık süreç onun değişip-dönüşmesine vesile olmuştur. Yazar, Balkan Savaşı’nda savaştığı süre zarfında Balkan milletlerinin var olmak adına olan mücadelesini görür ve bu

mücadeleden çok etkilenir. Balkan milletinin var olmak adına verdiği direniş mücadelesini kendi ruhunda harmanlayan yazar, bu direniş mücadelesini milletine aksettirmek için birçok hikâye kaleme alır.

Toplumlar belirli bir düzen dahilinde devamlılığını sürdürebilmek için ahlaki kurallara/değerlere ihtiyaç duyar. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumun var olmak için ihtiyaç duyduğu ahlaki değerler büyük bir önem teşkil etmektedir. Ahlaki değerler bir milletin yaşayış tarzında önem verdiği değerler dünyasının kurallarıdır. Birey/toplum yaşadığı toplumun ahlaki kurallarını benimsemese ise yaşadığı topluma gitgide yabancılaşacağından artık o toplumda tutunması imkânsız hale gelecektir. Toplumlarda tutunamayan bireyler ise yok oluşa doğru sürüklenecektir. Ömer Seyfettin'in, ahlaki topluma yön veren bir değer olarak ele aldığı hikâyeleri; "Piç", "Mehmaemken" ve "Yüksek Ökçeler"dir. Bu hikâyelerde ahlaki değerleri kendi çıkarları uğruna hiçleştiren bireyler hem kendi yıkımını hem de toplumun yıkımını gerçekleştirir.

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumun en küçük yapı taşı olan ailede büyük önem taşır. Aile toplumun değerler dünyasına göre bir yaşam benimserse ebediyen mutlu olur. Fakat toplumun değerler dünyasını kendi çıkarları doğrultusunda hiçleştiren aile topluma da kendisine de en büyük kötülüğü etmiş olur. Ömer Seyfettin'in "Buse-i Mader", "İlk Namaz", "Piç" ve "Havyar" adlı hikâyelerinde ailenin toplum için vazgeçilemez bir yerde olduğu görülmektedir. Hikâyelerde ailenin bireyleri toplumda olmazsa olmaz dediğimiz birçok rolü üstlenen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. AHLAK SOSYOLOJİSİ VE GÖRÜNGÜ DÜZEYLERİ

İnsanoğlu yaradılışı gereği yalnız başına yaşamını sürdüremeyeceğinden bir topluma mensup olma mecburiyetindedir. İnsanoğlunun yaşamında etken rol oynayan toplumlar var olabilmek adına birtakım değerler/kurallara ihtiyaç duyarlar. Toplumun ihtiyaç duyduğu bu değerler/kurallar; dini değerler/kurallar, ahlaki değerler/kurallar, görgü kuralları ve hukuk kurallarıdır. Dini değerler/kurallar, ahlaki değerler/kurallar, görgü kuralları ve hukuk kuralları topluma düzen vererek toplumun bir düzen dahilinde devamlılığını sağlayıp toplumu var kılar. Topluma düzen veren din, ahlak ve görgü kurallarının yaptırımını maneviyken hukuki kuralların yaptırımını ise maddidir.

Ahlaki değerler/kurallar topluma düzen vermesi açısından toplumda önemli bir yere sahiptir. Toplumda var olan düzenin birçoğu ahlaki değerlerin/kuralların eseridir. Ahlak, insana "iyi" ile "kötü" olanı gösterir. Ahlak denildiği "zaman, akla gelen şey sadece insan davranışlarıdır. İnsandan başka canlıların hareketleri ahlaki davranış sayılmaz." (Güngör, 1998: 11). Çünkü akıl sadece insanoğluna verilmiş olan bir nimettir. İnsanoğlunun davranışı dışındaki davranışlar içgüdüsel davranış olarak nitelendirildiğinden bu davranışlar ahlaki davranış sayılmaz.

Toplumlarda var olan ahlaki değerler/kurallar o toplumdaki bireylerin ortak aklıdır. Her toplumun kendine ait ahlaki değerleri/kuralları olduğundan ahlaki değerler/kurallar toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Ahlaki değerlerin/kuralların toplumdan topluma değişiklik göstermesindeki temel neden her toplumun kendine has bir yaşayış biçimi oluşudur. Bu yüzden toplumlar ahlaki değerleri/kuralları kendi ihtiyaçlarına göre ayarlarlar. Ahlaki değerler/kurallar ait olduğu toplum tarafından ortaya konulursa bu değerler/kurallar işlevini yerine getirir. "Toplumsal bir işlev, ahlaki bir disiplin olmadan var olamaz. Yoksa geride bireysel hırslardan başka bir şey kalmaz ve bunlar doğal olarak sınırsız, doyumsuz oldukları için, eğer onları düzene sokacak hiçbir şey yoksa kendiliklerinden düzene girmeyi beceremezler." (Durkheim, 2016: 55). Düzene girmeyi beceremeyen birey, ait olduğu toplumu da kendi hırslarına kurban etmekten kaçınmaz. Toplumlar kendilerini var eden bireylerin kendilerini yok etmemesi adına birtakım önlemler alırlar. Toplumun aldığı bu önlemler genel olarak ahlaki değerler/kurallar olarak adlandırılır. Ahlaki değerler/kurallar bireyin kişisel hırslarının/çıkarlarının önünde durarak bireyi/toplumu var kılar.

Toplumların ortaya koyduğu ahlaki değerler/kurallar, zaman içinde değişime uğrayabildiği gibi tamamıyla ortadan da kaldırılabilir. Bunun sebebi toplumların zaman içerisinde gelişip değişime uğramalarıdır. Gelişip ve değişen toplumların eskiden ortaya koymuş olduğu ahlaki değerler/kurallar toplumun şimdiki ihtiyaçlarını karşılayamadığından bu ahlaki değerler/kurallar "zamana ayak uydurarak değiş(ime)" (Reich, 1976: 24) uğrarlar. Değişime uğramayan ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamayan ahlaki değerler/kurallar toplum tarafından ortadan kaldırılır.

Ahlak sosyolojisi, toplumda var olan ahlaki değerlerin/kuralların o toplum içerisindeki yerini, önemini ve o toplum üzerindeki etkisini inceleyip açıklamaya çalışan sosyolojinin bir alt disiplindir. Ahlak sosyolojinin esas amacı ahlakın birey/toplum üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Ahlakın birey/toplum üzerindeki etkilerini ve ahlakın birey/toplum için sarsılmaz bir yerde olduğunu gören Fransız sosyolog, Emile Durkheim ile Alman sosyolog Max Weber, ahlakın toplum için vazgeçilmez bir değer olduğunu yaptıkları çalışmalarda sıklıkla dile getirmişlerdir.

Ahlaki değerlere bağlı bir ailede büyüyen Ömer Seyfettin, ailesinin ona öğrettiği değerler etrafında kendisini geliştirmiş bir şahsiyettir. Ömer Seyfettin, ahlaki değerlerin bir toplum için ne ifade ettiğinin farkında olan bir yazardır. Bunun içindir ki yazmış olduğu hikâyelerinde ahlaki değerleri benimseyen bireyin/toplumun durumu ile

ahlaki değerleri benimsemeyen bireyin/toplumun durumunu gözler önüne sererek ahlakın toplum içerisindeki önemi ortaya koymaya çalışır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde ahlaki değerleri benimseyen birey kendisinin olduğu kadar toplumun da çıkarlarını gözetip ona göre hareket eden bireyler olarak karşımıza çıkar. Ahlaki değerleri benimsemeyen bireyler ise hikâyelerde sırf kendi çıkarları uğruna “çevresine verebileceği sıkıntıları hiç umursamadan herkese rağmen ve herkese karşı ölçsüz” (Durkheim, 2016: 60) davranışlar sergileyen bireyler olarak karşımıza çıkar. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde toplumun ahlaki değerlerini hiçleştiren bireyler kendisini de toplumu da yok oluşun eşğine sürükler. Ömer Seyfettin, hikâyelerinde bireyi/toplumunu var eden ahlaki değerlerin önemi belirterek ahlaki değerlerle bireyi/toplumunu var etmeye çalışır. Ömer Seyfettin, hikâyelerinde toplumun ahlaki değerlerinin birey/toplum için vazgeçilmez bir değer olduğunu sürekli belirtir. Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı “Piç”, “Mehmaemken” ve “Yüksek Ökçeler” adlı hikâyelerinde ahlak sosyolojisi ön plana çıkmaktadır.

“Piç” adlı hikâye, Ömer Seyfettin'in 21 Ağustos 1913 tarihinde Türk Yurdu dergisinde yayınlanan hikâyesidir. İsim-içerik açısından uygunluk gösteren bu hikâye ben anlatıcı tarafından nakledilir. Ben anlatıcı tarafından nakledilen hikâyelerde “anlatıcı ile anlatılan aynı kişidir. Yani anlatıcı kahramanlardan biriyle aynıleşir.” (Şen, 2020: 312). “Piç” adlı hikâyede ismi bilinmeyen başkarakter hikâyenin anlatıcı karakteridir.

Hikâyenin başkarakteri olan anlatıcı karakter, bir arkadaşıyla beraber Bingazi'deki muharebeye katılmak için yola çıkarlar. Fakat talihsizlik şu ki anlatıcı karakterin Bingazi'deki muharebeye katılmak için yola çıktığı arkadaşı Mısır'ın başkenti olan Kahire'de hastalanır. Anlatıcı karakterin hastalanan arkadaşı bir doktora muayene olur. Bunun üzerine doktor hastaya on gün istirahat etmesi gerektiğini söyler. Anlatıcı karakter, aynı ideoloji için yola çıktığı arkadaşını düşman elinde olan Mısır'da bırakmaya gönüllü razı olmaz. Bu yüzden kendisi de on gün boyunca Mısır'da arkadaşının yanında kalır. Anlatıcı karakter, Mısır'da kaldığı için kendisini zindandaymış gibi hisseder. Anlatıcı karakterin böyle bir hissiyata kapılmasındaki temel neden Mısır'ın önceleri kendilerininken şimdileri ise düşman elinde oluşudur. Anlatıcı karakter, şimdileri düşman elinde olan Mısır'da rahat rahat gezmek yerine kendisini kaldığı otele hapseder. Çünkü eskiden kendilerinin olan Mısır artık tüm yönleriyle Avrupalıları yansıtmaktadır.

Anlatıcı karakter, kendisini hapsedtiği otelde hep Mısır'ın eski günleri ile şimdisini karşılaştırıp Mısır'ın şimdilerde düştüğü bu duruma çok içerlenir. Her gece Mısır'ın bu düştüğü durumları düşünen ve düşündükçe de üzülen anlatıcı karakterin başına ağrılar girer. Yine bir gece Mısır'ın düştüğü duruma üzülen anlatıcı karakterin başına ağrılar girince biraz hava almak için sokağa çıkar. Anlatıcı karakter sokağa çıkınca karşılaştığı manzaraya daha fazla tahammül edemediğinden bu manzarayı görmemek için yanından geçtiği dükkânların içlerini seyrederek. Anlatıcı karakterin tahammül edemediği manzara Avrupa toplumunun normalleştirdiği fuhuştur. Mısır, Avrupalıların eline geçince geçmişteki tüm ahlaki değerlerini de geçmişte bırakmıştır. Artık Mısır, Avrupalıların değerler dünyasını yansıttığı bir mekâna dönüşmüştür. “Ahlak denilince hemen aklımıza gelen kavramlardan biri de ‘namustur’; öyle ki, günlük hayatta ahlak ve namus hemen hemen aynı manada kullanılır. Aslında namus kavramı daha çok cinsel ahlakla ilgilidir, yani ahlaki davranışın bütünü değil, ancak bir kısmını ifade eder.” (Güngör, 1998: 35). Türk ve İslam topluluklarında namus kavramı çok önemli bir kavram olduğu için Mısır eskiden bu toplulukların elindeyken namus kavramına önem verilmiştir. Mısır, Avrupalıların eline geçince bu kavram önemi yitirmiştir. Çünkü Avrupalılar, Türk ve İslam topluluklarının namus kavramına gösterdikleri hassasiyeti göstermemektedirler. Mısır'ın Avrupalıların eline geçmesiyle beraber Mısır'ın ahlaki değerleri de değişime uğramıştır. Hikâyede ahlaki değerleri değişime uğrayan toplumda fuhuş ve yasak olan şeyler toplum tarafından normalleştirilmiştir. Değişen bu ahlaki değerler sonucunda ise Mısır'daki “toplumsal yaşantının cinsellik eksikliğini çöktü(ye)” (Şahin, 2016: 25) ugradığı görülmektedir.

“...Gene bir akşam başım böyle fena hâlde tutmuştu. Boğulacak gibi oluyordum. Gece yarısı yaklaşıyordu. ‘Biraz hava alayım’ dedim. Paltomu giyerek sokağa çıktım. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Elektrik ziyalarıyla gündüzden daha aydınlık olan sokaklardan geçiyordum. Kadınlar, erkekler, çocuklar, yerliler, yabancılar birbirlerine karışmış, gülerken, oynaşarak ağır ve yavaş, akıp gidiyorlardı. Ve üzerlerinde iğrenç ve keskin bir fuhuş ve bir sefalet kokusu dalgalanıyordu.

Ben düz ve parlak yaya kaldırımında yürüyor ve her tarafı görmemek için sağımdaki pastacıları, tuhafiyeci dükkânlarını, içindekilerini seyrediyordum.” (Seyfettin, 2020a: 302).

Anlatıcı karakter, ahlaki değerleri çöküntüye uğrayan toplumu daha fazla görmemek için yanından geçtiği dükkânların içlerini seyrettiği sırada gözüne Türk lokantasına benzettiği bir lokanta ilişir. Çorba içmek için bu lokantaya girer ve okul arkadaşı olan Ahmet Nihat ile karşılaşır. Ahmet Nihat'ın şapka taktığını gören anlatıcı karakter bir Türk'ün şapka takmasını uygun bulmadığından eski okul arkadaşı olan Ahmet Nihat'a öfkelenir. Bu öfkelerini de arkadaşından gizlemeyip bir Türk'ün şapka takmasını uygun bulmadığını dile getirir. Bunun üzerine Ahmet Nihat, Türk olmadığını dile getirir. Ahmet Nihat'ın Türk olmadığını duyan anlatıcı karakter şaşırır ve Türk olmasanız da Osmanlısınız, Müslümansınız deyince Ahmet Nihat, hayır değilim cevabını verir. Anlatıcı karakter, okul arkadaşının bu cevabı karşısında şaşkınlığını ve öfkelerini gizlemeyip arkadaşının ne olduğunu sorar. Ahmet

Nihat, anlatıcı karaktere “Katoliğim ve Fransız’ım...” (Seyfettin, 2020a: 305) cevabını verir. Ahmet Nihat’ın verdiği cevabı duyan anlatıcı karakter Ahmet Nihat’ın yabancı yerde yaşadığı için kendi/lik değerlerini yitirdiğini düşünür. Ahmet Nihat, arkadaşının kendisi hakkında yanlış düşündüğünü görünce tüm hakikatleri anlatmak için anlatıcı karakteri bir gazinoya götürür ve tüm hakikatleri anlatır.

Ahmet Nihat’ın annesi çok küçük bir yaşta evlilik yapmıştır. Evlendiği kişinin çocuğu olmaz. Evlendiği kişi bu durumdan dolayı kendisini değil de Ahmet Nihat’ın annesini suçladığı için ona sürekli eziyetler etmektedir. Ahmet Nihat’ın annesi evlendiği kişinin eziyetlerine daha fazla dayanamayıp hastalanır. Hastalanınca birçok doktor eve getirilir. Ahmet Nihat’ın annesini ta ki Dubois isimli doktor gelene kadar hiçbir doktor iyileştiremez. Dubois isimli doktor kırk yaşlarında bir Fransız’dır. Eve gelen diğer doktorların iyileştiremediği Ahmet Nihat’ın annesini Dubois adlı doktorun iyileştirmesindeki temel neden Ahmet Nihat’ın annesinin ihtiyacı olan sevgiyi vermesidir. Çünkü Ahmet Nihat’ın annesinin hastalığına neden olan şey sevgisizliktir. Ahmet Nihat’ın annesi, Dubois ile yasak ilişki yaşamaya başlar. Bu yasak ilişki sonucunda Ahmet Nihat’ın annesi, eşinden görmediği sevgiyi Doktor Dubois’den görmeye başlayınca iyileşir. Doktor Dubois, eve Ahmet Nihat’ın annesini iyileştirmek için geldiğinden kimse bu yasak ilişkiden haberdar olmaz. Kimsenin haberdar olmadığı bu yasak ilişkiden Ahmet Nihat adındaki çocukları dünyaya gelir.

Ahmet Nihat’ın annesi toplumun ahlaki değerlerini kendi çıkarları uğruna hiçeştirmiştir. Ahmet Nihat’ın annesi ihtiyacı olan sevgiyi karşılamak adına toplumun ahlaki değerlerine uymayan yasak ilişkiyi yaşamaktan kaçınmamıştır. Ahmet Nihat’ın annesi her ne kadar eşinden baskı görse de evliyken bir başkasıyla birlikte olması toplum tarafından kabul edilemez bir durumdur. “Evlilik bir ahlak sorunu” (Reik, 2009: 41) olduğu için evlenen bireyler evliliklerini toplumun ahlaki değerlerine göre şekillendirmesi gerekir. Fakat hikâyede Ahmet Nihat’ın annesi ile yıllarca babası sandığı üvey babası evliliğin yüklemiş olduğu ahlaki sorumlulukları yerine getirmeyen bireylerdir. Anne evlilik dışı ilişki yaşayarak evliliğin ahlaki değerlerini yıkarken, baba evlendiği kişiye eziyet ederek onun ihtiyacı olan sevgiden mahrum bırakarak evliliğin ahlaki değerlerini yıkmıştır. Evlilikte eşler karşılıklı olarak birbirlerine saygı duymaları gerekir. Evlikte eşlerin birbirlerine saygı duymamaları evliliği yıkıma uğrattır. Hikâyede Ahmet Nihat’ın yıllarca babası sandığı kişi eşine saygı duymadığı için evlilikleri tahribata uğramıştır.

“Ben pek gençken kocaya vardım. Ölürlen bile başımdan ayrılmayan, beni son nefesimde rahat bırakmayan herif, bana o vakitler akla gelmez cefalar çekirtmişti. Çocuğu olmuyordu. Her akşam, ‘Niçin gebe kalmıyorsun? Diye beni azarlar, tahrik eder, hırpalardı. Üç sene bu hayata dayanamadım. Hasta oldum. Yatağa düştüm. Birçok doktorlar geldi. Beni iyi edemiyordu. Nihayet Dubois baktı. Bu bir Fransız idi. Kırk yaşına kadar vardı. Saçlarına kır düşmüştü. Gayet tatlı ve yanlış bir Türkçe konuşuyor, beni gülmekten katıltıyordu. Uzatmayayım. Ben bu Dubois’yı sevdim.” (Seyfettin, 2020a: 309).

Hikâyede Ahmet Nihat’ın annesi, yıllarca babası sandığı kişi ve gerçek babası Doktor Dubois toplumun ahlaki değerlerini kendi çıkarları uğruna hiçeştiren karakterler olarak karşımıza çıkar. Her ne kadar bu kişiler başta sadece kendi/lik değerlerine zarar vermiş gibi gözükseler de sonradan toplumun ahlaki değerlerine zarar verdikleri açıkça görülmektedir. Ahmet Nihat, anlatıcı karakter ile karşılaşınca kendisinin evlilik dışı bir ilişki sonucunda dünyaya geldiğini anlatır. Anlatıcı karakter, toplumun ahlaki değerlerine ters düşen bu durumdan dolayı Ahmet Nihat’ı “piç” olarak niteler. Toplumun ahlaki değerlerini kendi çıkarları uğruna hiçeştiren bireyler toplum tarafından ötelenir. Hikâyede her ne kadar Ahmet Nihat’ın annesi yasak bir ilişki yaşamış olsa da ölüm döşeğinde bile oğlu Ahmet Nihat’tan başka kimsenin bu gerçeği duymasını istemez. Çünkü yaptığı yanlışın geç de olsa farkında olduğu için toplum tarafından ahlaksız olarak bilinmesini/anılmasını istemez. Ahmet Nihat’ın annesi toplumun ahlaki değerlerini tahribata uğrattığı için bu tahribattan oğlu Ahmet Nihat’ta “piç” nitelemesiyle nasibini almıştır.

“Mehmaemken” adlı hikâye 5 Temmuz 1919 tarihinde Zaman dergisinde yayınlanmıştır. İsim-içerik açısından uygunluk gösteren hikâye ben anlatıcı tarafından kaleme alınmıştır. Hikâyenin başkişisi ben anlatıcıdır. Anlatıcı karakterin taburdan arkadaşı olan Ali Efendi, taburda “Mehmaemken” lakabıyla bilinmektedir. Anlatıcı karakter, Ali Efendi’ye böyle bir lakap verilmesini merak ettiği için bu lakabın Ali Efendi’ye neden verildiğini sormak ister ve merakını gidermek için fırsat kollar. Anlatıcı karakter, bir cuma günü subaşındaki kahvede Ali Efendi’yi yalnız başına oturmuş bir halde görünce merakını gidermek için bu lakabın kendisine neden verildiğini sorar. Ali Efendi, anlatıcı karaktere anlatacaklarını kimseye söylememesi şartıyla bu lakabın kendisine ne için verildiğini anlatır.

Hikâyede Ali Efendi, Gülhane Rüştüyesi’ne gittiği yıllarda dört yıl sürekli aynı sınıfta kalır. Ali Efendi, dört yıl boyunca bir sınıfı geçemediği için annesi oğlunun zekâsı artsın diye türbelere götürür. Ali Efendi, hangi türbeye giderse gitsin hiçbir şekilde zekâsında bir değişiklik olmaz. Bunun üzerine Ali Efendi, okulu bitirmek için evin evlatlığı olan İsmail’den kopya çekerek sınıfı geçer. Ali Efendi, toplumun ahlaki değerlerini kendi çıkarları uğruna yok sayar. Ali Efendi’nin kendi başına geçemediği sınıfı evin evlatlığından kopya çekerek geçmesi, toplumun haklarını ihlal ettiğinin bir göstergesidir. Toplumun haklarının ihlal edilmesi ise toplumun ahlaki değerlerine ters düşen bir durumdur. Ali Efendi, hak etmediği halde kopya çekerek hak edenlerle aynı ayrıcalığı elde eder. Ali Efendi, toplumun ahlaki değerlerini hiçeştirdiği kadar toplumdaki diğer kişilerini de toplumun ahlaki değerlerini

hiçleştirmelerine mecbur bıraktırmıştır. Evin evlatlığı olan İsmail'in, Ali Efendi'ye yardım etmeme gibi bir lüksü yoktur. Çünkü İsmail, küçüklükten beri kendisiyle ekmeklerini bölüşen ailenin oğluna toplumun ahlaki değerlerine ters düşmesi uğruna da olsa yardım etmeye mecburdur. İsmail, Ali Efendi'ye yardım etmediği takdirde bu hayatta belki de yalnız başına bırakılacağı için toplumun ahlaki değerlerini yok saymaya mecbur kalmıştır. Ali Efendi'nin dâhiliye zabiti olan akrabası ise sırf akrabaları ile arası kötü olmasın diye toplumun ahlaki değerlerini yok sayar.

“Benimle beraber rüştiyeye giden bir evlatlığımız vardı. Küçükten büyümüştük. Şimdi Priştine Erkân-ı Harbiye Reisi. Adı İsmail. Her imtihanda beni yanına alır, kopya ettirirdi. Eksik olmasın. Akrabalarımızdan olan dâhiliye zabiti de yardım ederdi. İsmail şifahî imtihan için iki masara çalardı.” (Seyfettin, 2020b: 337).

Ali Efendi, Gülhane Rüştiyesi'nden kopya çektiği için birçok kişinin hakkına girmiş olarak mezun olur. Ali Efendi, mezun olduktan sonra Bahriye'ye gitmek istese de İsmail olmadan sınıfı geçemeyeceği için İsmail Kuleli'ye gitmek istediği için o da Kuleli'ye gider. Kuleli'deyken coğrafya dersinin sınavı yapılır. Sınavda; “Malinizya, Polinizya kıtasına dair malumat veriniz ve mehmaemken haritasını çiziniz” (Seyfettin, 2020b: 338) diye bir soru sorulur. Ali Efendi, her zamanki gibi bu sınavda da İsmail'in yazdıklarının aynısını yazar. Daha sonra birçok ada çizen İsmail'in aynısını çizer ve İsmail gibi bu çizdiği haritaların birinin altına Malinizya diğerinin altına Polinizya yazar. Ali Efendi, İsmail'e; Malinizya'yı, Polinizya'yı çizdik Mehmaemken'i de çiz deyince İsmail gülmeye başlar. Bunun üzerine Ali Efendi, İsmail'e soruyu oku Mehmaemkenin haritasını da çizmemizi istiyorlar deyince İsmail yine gülmeye başlar. Ali Efendi kızmaya başlayınca İsmail; “Mehmaemken haritası olmaz ulan...” (Seyfettin, 2020b: 338) der. Ali Efendi soruyu tekrar gösterir. İsmail, Ali Efendi'ye “daha beter gülmeye başla(yınca)” (Seyfettin, 2020b: 338) gözetmen İsmail'in yerini değiştirir. İsmail'in yeri değiştiği için Ali Efendi, bir yer sandığı Mehmaemken'i çizemediğinden İsmail'e çok öfkelenir. Sınav bitince bahçeye iner inmez İsmail'e tokat atar ve “Mehmaemken haritasını bana niye çizdirmedin?” (Seyfettin, 2020b: 338) diye İsmail'i dövmeye çalışır. Bu duruma şahit olan okuldakiler Ali Efendi'ye gülmeye başlar. Çünkü “mehmaemken” kelimesi Ali Efendi'nin sandığı gibi bir yer adı değildir. Mehmaemken kelimesi bir yığın anlamına gelmektedir.

“Sonradan anladım ki ‘Mehmaemken’ ada, nehir, şehir, körfez mörfez değilmiş. Bir yığınmış! Bu meseleyi bütün mektep duydu. Hatta zabitler, hocalar bile... O vakitten beri adım Mehmaemken kaldı işte.” (Seyfettin, 2020b: 338).

Ali Efendi, hiç hakkı yokken hep hakkını yediği İsmail'e tokat atmayı kendine hak görür. Çünkü Ali Efendi'nin gözünde İsmail, ailesinin büyüttüğü bir evlatlık olduğundan dolayı İsmail kendisine yardım etmeye mecburdur. Yazar, toplumun ahlaki değerlerinin yok sayılmasına ve İsmail'in daha fazla mecbur bırakılmasına gönüllü razı olmaz. Yazar, Ali Efendi'ye ömrünün sonuna kadar bir etiket gibi üzerinde taşıdığı “Mehmaemken” lakabını vererek toplumun ahlaki değerlerinin yok sayılmasının ve sahipsiz olan İsmail'in öcünü alır. “Mehmaemken” lakabı Ali Efendi'ye hatırlamak istemediği o gülünç duruma düştüğü günü hatırlatır. Yazar, bireyin/toplumun ahlaki değerlerini yıkmaya çalışan bireyleri toplum önünde küçük duruma düşürerek bireyin/toplumun ahlaki değerlerini korumaya çalışır.

“Yüksek Ökçeler” adlı hikâye 24 Temmuz 1919 tarihinde Zaman dergisinde yayınlanmıştır. Hikâyenin başkışisi Hatice Hanım, çok erken yaşta evlilik yapmıştır. Hatice Hanım, on üç yaşındayken kendisinden elli üç yaş büyük olan biriyle evlenir. Kendisinden yaşça çok büyük olan eşi vefat edince Hatice Hanım çok erken yaşta dul kalır. “Bir daha evlenmek istemeyen Hatice Hanım, Göztepe'de bulunan köşkünde Eleni adında ki hizmetçisi, Gülter adında ki evlatlığı ve Mehmet adında ki aşçısı ile yaşar.” (Torğut, 2022: 39). Toplumsal değerlere bağlı olan Hatice Hanım'ın bu hayatta en kıymet verdiği şeyler namus ve temizliktir. Namus ve temizliğe son derece kıymet veren Hatice Hanım, namusuna bir söz gelir korkusuyla evinden dışarıya adımını atmıyan biridir. Kendisi kadar köşktekilerin de namuslu olmasını isteyen Hatice Hanım, köşktekilere kendisi gibi dışarı çıkmamalarını ve kimse ile görüşmemelerini her fırsatta tembih eder. Hatice Hanım, dış faktörleri bireyi kötüye teşvik ettirici güç olarak gördüğünden köşktekileri kendisi gibi olmaları için sürekli teftiş eder.

“Benim gibi olun! Ben kimse ile görüşüyor muyum? Sakın siz de komşuların hizmetçileriyle, uşaklarıyla konuşmayın. El, insanı azdırır!..” (Seyfettin, 2020b: 351).

Hikâyede Hatice Hanım, toplumun ahlaki değerlerini üzerinde bulunduran biri olarak hikâyede yer alır. Hatice Hanım'a göre toplum ancak namusunu koruyarak var olabilir. Namus, “bir toplum içinde ahlak kurallarına karşı beslenen bağlılık, dürüstlük ve doğruluk” (Parlatır vd., 1998: 1630) şeklinde tanımlanır. Hikâyede Hatice Hanım, ilk başta hizmetçisi Eleni'yi, evlatlığı Gülter'i ve aşçısı Mehmet'i namuslu kişiler olarak bilir. Ama daha sonra hastalanıp yüksek ökçeli iskarpinleri çıkarınca adamlarının namuslu kişiler olmadığını gözleriyle görür. Çünkü hizmetçisi Eleni, evlatlığı Gülter, aşçısı Mehmet, Hatice Hanım'ın yüksek ökçeli iskarpinlerinin sesini duyduklarında namuslu davranışlar sergilemektedirler. Bu yüzden Hatice Hanım'ın namuslu sandığı dokuz senelik adamlarının namuslu oluşları Hatice Hanım'ın yünden yumuşak, ses çıkarmayan terliği giyene kadardır. Hatice Hanım, yumuşak, ses çıkartmayan terliklerini giymeye başlayınca;

“Eleni’yi kendi dış fırçasıyla ağzını yıkarken, Gülter’i kilerde reçel kavanozunu boşaltırken görmüştü. Mehmet’i et günü olmadığı hâlde bol bir sahan külbastıyı yerken yakaladı.” (Seyfettin, 2020b: 352).

Eleni’nin Hatice Hanım’ın dış fırçasıyla dişlerini fırçalaması, Hatice Hanım’ın bu hayatta en önem verdiği iki şeyden biri olan temizliğe karşı bir ahlaki saldırdır. Gülter’in kilerdeki reçeli Hatice Hanım’ın izni olmadan alması da ahlaki değerlere ters düşen bir durumdur. “Mehmet’i et günü olmadığı halde bol bir sahan külbastıyı yerken yakalaması arkadan iş çevirmeye ve hatta bir nevi hırsızlığa ve açgözlülüğe delalettir.” (Tiryaki, 2020: 81).

Hatice Hanım, adamlarının bir hafta içinde birçok ahlaksızlığını yakalayınca adamlarının ahlaksızlıklarını engelleyebilmek için evin her yerini kilitler. Her ne kadar Hatice Hanım kendine göre birtakım önlemler alsa da adamlarından Mehmet’i Paşa komşunun neferleriyle pirinç pilavı yerken yakalar. Bu da yetmemiş gibi bir başka günde mutfakta iskemleye oturmuş Mehmet’in bir dizinde Eleni’nin diğer dizinde ise Gülter’in oturduğunu kapının aralığında görür. Adamlarının ahlaksızlıklarını daha fazla görmemek için gözlerini kapatan Hatice Hanım’ın kulakları Gülter’in kilerde Mehmet için şeker çaldığını ve Eleni’nin geceleri Mehmet’in odasına gittiğini duyar. Adamlarının ahlaksızlığına daha fazla dayanamayan Hatice Hanım, adamlarını köşkten kovar. Her ne kadar yeni hizmetçiler tutsa da onların da ahlaksızlıklarını gördüğü için onları da kovar. Hatice Hanım, iki yıl boyunca köşke aldığı tüm hizmetçilerin ahlaksız olduğunu görünce toplumdaki ahlaksızlıkları daha fazla görmemek adına yüksek ökçeli iskarpinlerini fiziki ağırlarına rağmen tekrardan giyer.

Hikâyede Hatice Hanım, hikâyenin başında toplumun ahlaki değerlerini üzerinde barındıran ve bu ahlaki değerler uğruna mücadele veren biri olarak karşımıza çıkar. Ama hikâyenin sonunda artık toplumdaki bireylerin ahlaksızlığına daha fazla dayanmadığı için toplumdaki ahlaksızlıkları görmezden gelir. Hatice Hanım, hizmetçilerin gördüğü işleri kendisi de görebilir. Fakat Hatice Hanım, “mevcut hayat akış ve standardının korunmasına önem verir. Kendi değeri üzerinde de yabancılaşma bu noktada başlar.” (Çetindaş, 2021: 209). Hatice Hanım, ahlaksızlıklara göz yumduğu için kendi/lik değerlerine yabancılaşır.

3. AİLE SOSYOLOJİSİ VE GÖRÜNGÜ DÜZEYLERİ

Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin birçok tanımını bulunmakla beraber Türkçe sözlükte aile, “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik ve karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk” (Parlatır vd., 1998: 50) anlamlarına gelmektedir. Aile, bireyin ilk sosyalleştiği yer olması bakımından büyük önem teşkil etmektedir.

Bireyin ilk sosyalleştiği yer olması ve toplumun devamlılığını sağlaması açısından aile, toplum içinde vazgeçilmez bir yere sahiptir. “Aile, birey ile toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen, sürdüren ve denetleyen bir kurum olarak işlev görür ve bu rolünden dolayı toplumun temeli ve vazgeçilmez bir unsurudur.” (Özbay, 2015: 33). Birey ve toplum arasındaki ilişkiye düzen veren aile yıkıma uğrayınca ailenin ait olduğu toplum da bu yıkımdan etkilenir. Toplumun aileden etkilenmeme gibi bir lüksü yoktur. Çünkü toplumun devamlılığını ve düzenini sağlayan aile toplumun bir parçasıdır. Ailenin üyeleri olan baba, anne ve çocuğun ait olduğu toplumda birçok rolleri bulunmaktadır.

Aile ve toplumun birbirlerine sıkı bağlarla bağlı olduklarını gören sosyologlar aile-toplum ilişkisini daha fazla görmezden gelmezler. Sosyologlar, aile-toplum ilişkisini sadece klasik sosyoloji içerisinde ele almaktan rahatsızlık duyarlar. Sosyologlar, aile-toplum ilişkisini klasik sosyolojiyle açıklamaya çalışsa da ailenin toplum üzerindeki toplumun ise aile üzerindeki etkilerini istenilen düzeyde ortaya koyamadıklarından klasik sosyoloji aile-toplum ilişkisini açıklamada hep yetersiz kalmıştır. Klasik sosyolojinin aile-toplum ilişkisi üzerindeki bu yetersizliğini gören sosyologlar ailenin topluma toplumun ise aileye olan etkilerini ortaya koymak adına aileyi “aile sosyolojisi” kavramıyla sosyolojinin bir alt disiplini olarak ele alıp, geliştirirler. Aile sosyolojisi, üzerine 19. yüzyılda birçok çalışma yapılsa da yapılan “bu çalışmalar önemli olmakla birlikte sınırlı sayıda.” (Akyüz, 2013: 38). Aile sosyolojisi, I. ve II. Dünya Savaşı’ndan sonra daha fazla ilgi görmeye başlar. Aloys Fischer, Carl Weiss, Erns Krieck, Helmut Schelsky, Gerhard Wurzbacher ve Willy Strzelevic aile sosyolojisi üzerine kıymetli çalışmalar yapmışlardır.

Edebiyat sosyolojisi, kendisini açıklarken sosyoloji biliminden faydalandığı kadar “toplumun en küçük yapı taşı olan aileyi konu edindiğinde ise ailenin toplum içindeki yerini, önemini daha iyi gösterebilmek adına sosyolojinin bir alt disiplini olan” (Şahin, 2022: 367) aile sosyolojisinden de faydalanmaktadır. Ömer Seyfettin, toplumun değer dünyasına önem veren bir aile ortamında büyümüştür. Küçüklüğünden beri toplumun değerler dünyasını ruhunda harmanlayan yazar, edebî yaratımına da bu değerler dünyasını aktarır. Ömer Seyfettin’in kaleme aldığı “Buse-i Mader”, “İlk Namaz”, “Piç” ve “Havyar” adlı hikâyelerinde aile sosyolojisi ön plana çıkmaktadır.

“Buse-i Mader” adlı hikâyeye 22 Ocak 1903 tarihinde Malûmat dergisinde yayınlanmıştır. İsim-içerik açısından uygunluk gösteren bu hikâyeye kahraman anlatıcı tarafından nakledilmiştir. Kahraman anlatıcı “anlatma esasına bağlı itibari metinlerde vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait hususiyetler kahramanlardan biri tarafından nakledilir.” (Aktaş, 1991: 100). Olayı nakleden bu kahraman hikâyenin başkarakteri olabileceği gibi hikâyenin herhangi bir

karakteri de olabilir. Kahraman anlatıcı tarafından nakledilen hikâyede anlatıcı karakter hikâyenin başkarakteridir. “Buse-i Mader” adlı hikâyede başkarakterin/anlatıcı karakterin ismi bilinmemektedir.

Hikâyede anlatıcı karakter, bir kış günü kız kardeşinin evine gider. Anlatıcı karakterin, ziyarete gittiği kız kardeşinin Nermin adında küçük bir kız çocuğu vardır. Anlatıcı karakterin kız kardeşi kısa süreliğine bir iş için evin sofasına gidince anlatıcı karakter ile küçük yeğeni Nermin odada yalnız kalırlar. Küçük kız çocuğu Nermin odada sobanın arkasında oyuncakları ile oynarken birdenbire ağlamaya başlar. Küçük yeğenin birdenbire ağlamasına anlam veremeyen anlatıcı karakter yeğenine ne için ağladığını sorar. Küçük kız çocuğu Nermin, elini anlatıcı karakterin dudaklarına götürür ve ne için ağladığını “manevi bir kuş lisanı olan manasız kelimelerini tekrar ettiğinden” (Seyfettin, 2020a: 62) anlatıcı karakter Nermin’i anlayamaz. Nermin’in ne için ağladığını anlayamayan anlatıcı karakter Nermin’i teselli etme çabasından öteye gidemez. Anlatıcı karakter, Nermin’i anlamaya çalıştığı sırada kız kardeşi içeri girer. Nermin, kendisini anlamayan anlatıcı karakterin kucağından hemencecik kurtulup annesinin yanına gider ve parmağını annesinin dudaklarına götürür. Nermin’in parmağını annesinin dudaklarına götür götürmez annesi Nermin’in elini yine oyuncak tavşanın ayağına sıkıştırdığı anlar ve Nermin’in kendisine uzattığı acıyan parmağını teselli bulması için şefkatle öper.

“Biraz sonra kapı açıldı, hemşirem geldi. Nermin güzel ve masum gözlerini münfailane bana atfederek kucağımdan kaydı. Annesine koştu, elini annesinin dudaklarına götürdü:

- Uf anne, uf...

O küçük eli, o pembe ve ince parmağı şefkatkâr buseler ıslattı, annesi şefkatli bir sesle mırıldanıyordu:

- Vah yavrum, nasıl acıttın?. Yine tavşanın ayağına mı sıkıştı?..” (Seyfettin, 2020a: 63).

Toplumlarda kadına geçmişte olduğu gibi günümüzde de birçok rol verilmiştir. Geçmişten günümüze kadar kadına verilen rollerden en önemlisi annelik rolüdür. “Toplumumuzda annelik, kadının en kutsal rolü olarak kabul edilirken, kadına bu rolünden dolayı ailede ve toplumda ayrıcalıklar tanınmaktadır.” (Can, 2013: 227). Aile içinde annelik rolünden ötürü ayrıcalık gören kadın, annesi olduğu evin neredeyse kendisidir. Annenin olmadığı bir evde şefkat, merhamet ve sıcaklık hep yarım kalır. Toplumlarda ayrıcalıklı bir konumda olan annenin birçok rolü bulunmaktadır. Bu rollerin başında annenin besleyen, koruyan, kollayan, şefkat gösteren, karşılıksız seven ve fedakâr olan gibi birçok önemli rolü bulunmaktadır.

Hikâyede Nermin’in annesi çocuğuna şefkat gösteren, merhamet eden anne rolleri ile karşımıza çıkar. Anlatıcı karakter her ne kadar yeğenin neden ağladığını anlamaya çalışsa da anlayamaz. Fakat Nermin’in annesi toplumun ona vermiş olduğu annelik rolünden dolayı çocuğunun neden ağladığını hemen anlar. Hikâyede Nermin’in annesi, Nermin’in en anlaşılacak istediği anda onu anlar ve teselli eder. Hikâyede anne yavrusunun dudağına uzattığı parmağı şefkatle öperek yavrusuna teselli kaynağı olur. Nermin’in annesi toplumun ona vermiş olduğu rollerin bilincinde olan bir annedir.

“İlk Namaz” adlı hikâye Ömer Seyfettin’in 28 Ocak 1905 tarihinde İzmir dergisinde yayınlanan hikâyesidir. İsim-içerik açısından uygunluk gösteren bu hikâyeyi Ömer Seyfettin, yirmi beş yaşındayken kahraman bakış açısıyla kaleme almıştır. Kahraman bakış açısıyla kaleme alınan bu hikâyede “olayın öznesi ve anlatıcısı yazarın kendisidir.” (Kaya & Kalgı, 2021: 253). Hatıra niteliğinde olan bu hikâyede Ömer Seyfettin, “çocukluk yıllarının izlenimlerini yansıtır.” (Önertoy, 1972: 139). Hikâye, hikâyenin başkarakteri olan Ömer’in sabah namazına uyanışı ile başlar.

Ömer, soğuk bir kış gününde sabah namazını kılmak için kalkar. Ömer’in abdest alışı, namazını kılabilmek için pencere önünde ezanın okunmasını bekleyişi, onu on beş sene öncesine yani annesinin ilk abdest almayı öğrettiği ve namaz kılmayı öğrettiği anısına götürür. Ömer’in on beş yıl önceki anısına götürülen şey annesinin karşılıksız olarak yaptığı fedakârlığına olan özlemidir. Her toplumda kendi/lik bilincine sahip anneler çocuklarına karşılıksız olarak fedakârlıklar gösterir. Hikâyedeki Ömer’in annesi de kendi/lik bilincine sahip olduğu için oğlundan karşılık beklemeden soğuk kış gününde Ömer’e merhamet ve şefkatle yaklaşarak abdest almayı, namaz kılmayı öğretir. Hikâyede Ömer’in annesi toplumun beklentisine cevap veren bir annedir. Bu yüzden de Ömer’in annesi ailesinin düzenini sağlamak için fedakârlık yapan, çocuğunun eğitimiyle ilgilenen, toplumun/ailenin/bireyin düzenini sağlayan dini değerleri çocuğa öğretken, şefkatli ve merhametli anne rolleriyle hikâyede yer alır.

“On beş sene evvel beni ilk sabah namazına kaldırmış idi. Galiba yine böyle bir kıştı. Onun odasına bitişik olan küçük odamdaki küçük karyolamda uyurken bir buse-i esir ü hâr gibi anlımı okşayan nazik eliyle, nazik, ince parmaklarıyla saçlarımı tarayarak:

- Haydi Ömerciğim kalk, demişti, kalk haydi yavrucuğum.

...

- Fakat anneciğim, demiştim, daha gece...

Her vakit öptüğü yerden, sol kaşımın ucundan tekrar öperek:

- Yok yavrucuğum, saat on iki, sonra vakit geçer, diye koltuklarımdan tutarak kaldırdı.” (Seyfettin, 2020a: 72).

Hikâyenin başkarakteri olan Ömer, kimsenin karşılıksız yapmayacağı şeyi karşılıksız ve hoşgörüle yapan annesine kutsallık yüklemiştir. Ömer'in annesi soğuk günlerin soğukluğuna aldırış etmeden çocuğunun nazlarına sıcacık şefkati ve merhametiyle karşılık vermiştir. Hikâyede anne oğluna ilk abdest almayı, ilk namaz kılmayı öğreten, “evladının bireyselleşme sürecini tamamlamasına yardımcı olan ve onun geleceğe taşınmasını sağlayan” (Şahin, 2010: 46) kendi/lik değerlerinin bilincinde olan biri olarak hikâyede yer alır.

Hikâyede Ömer'in annesi toplumun ona yüklemiş olduğu tüm sorumluluklarının bilincinde olduğu için oğlu Ömer'i toplumun istediği standartlar dahilinde yetiştirir. Hikâyenin başkarakteri olan Ömer, annesinin kendisi üzerindeki emeklerini bildiği için annesi Ömer için değerli, kıymetli ve kutsaldır. Annesine kutsallık yükleyen Ömer, ahirette annesinin her sabah uyandırmak için sol kaşımın üstünü öptüğü yerden güller açacağına inanır. Hatta ahirette cehenneme girse bile sırf annesi öptüğü için sol kaşımın üstünün yanmayacağına inanır. Ömer'in bu şekilde inanmasının nedeni karşılıksız, koşulsuz, menfaat beklemeden, onun var olmasına yardım eden annesinin fedakârlıklarıdır. Karşılıksız birçok fedakârlık yapan annesinin öptüğü yer saf ve temiz olduğundan güller açacağına, yanmayacağına inanır. Hikâyedeki anne toplumun/ailesinin/çocuğunun var olması için fedakârlık yapan bir anne olarak hikâyede yer alır.

“Her vakit öptüğü yerden, sol kaşımın ucundan tekrar öperek:

...

Yüzümün üstünde, ahirette güller bitecek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmayacak olan sol kaşımın ucunda tatlı bir ürperme duyuyor...” (Seyfettin, 2020a: 75-76).

“Piç” adlı hikâyede toplumun değer yargılarını hiçleştiren ve bu hiçleştirme sonucunda yıkıma uğrayan aile ele alınır. Hikâyeye konu olan aile anlatıcı karakterin okuldan arkadaşı olan Ahmet Nihat'ın ailesidir. Ahmet Nihat, yirmi beş yaşına kadar üvey babasını gerçek babası olarak bilir. Ahmet Nihat'ın yirmi beş yıl boyunca gerçek babasının kim olduğu dair hakikati bilmemesindeki temel neden annesinin toplumsal değerlere aykırı bir ilişki yaşamasıdır. “Aile her şeyden önce bir evlilik birliğidir, yani kadın ile erkeğin toplum tarafından uygun görülen usule göre” (Güngör, 1998:206) hayatlarını idame ettirmeleridir. Toplumun uygun bulmadığı bir şekilde evlilik sürdüren bireylerin evlilikleri yıkıma uğramaktadır. Toplum, bireyin/toplumun menfaatini düşünerek belirli kurallar ortaya koyar. Bu kurallar dışına çıkan birey/toplum kaçınılmaz sonunu yani yıkımını yaşamak zorunda kalır.

Ahmet Nihat, her ne kadar Fransız doktor Dubois'in oğlu olsa da bu hakikat Ahmet Nihat'ın annesinin ölüm döşegine düşene dek Ahmet Nihat'tan saklanır. Ahmet Nihat'ın annesi ile gerçek babası olan Dubois'in yaşadıkları topluma aykırı olan ilişkiyi Ahmet Nihat'ın annesi ölüm döşegindeyken bile duyulmasını istemez ve bu hakikati sadece oğlu Ahmet Nihat'a söyler. Toplumun ahlaki değerlerine aykırı olan bu sırrı Ahmet Nihat'ın annesi, gerçek babası ve Ahmet Nihat'tan başka kimse bilmez.

Ahmet Nihat, okul yıllarında üvey babasını gerçek babası olarak bildiği halde gerçek babası sandığı kişiyi sevmemektedir. Gerçek babası sandığı üvey babasını sevmediği içinde onun tüm akrabalarını da sevmemektedir. Ahmet Nihat, Fransız bir babanın oğlu olduğu için Türklerden ve Türklerin yaşayış biçiminden nefret eder. Yaşamını sürdürdüğü evde ise nefret ettiği tüm şeyler var olduğu için bu evde azap çeker.

“Mektepten ziyade evde azap çekerdim. Babam iri vücudu, geniş omuzları, kuvvetli kolları, ablak çehresi, kalın dudaklarıyla tıpkı budala bir Türk pehlivanını andırırdı. Bütün hareketleri adi, kaba ve bayağı idi. Gayet narin ve nazik bir Çerkez olan annem ondan dehşetle nefret ederdi. Ben bunu anlardım. Akrabalarımı da hiçbirini sevmezdim.” (Seyfettin, 2020a: 306).

Hikâyeye konu olan ailenin annesi çocuğunun gerçek babasının kim olduğunu çocuğundan saklamasındaki temel neden toplumdur. Çünkü ailenin annesi yaşadığı şeyin toplumun değer yargılarıyla çakıştığının farkındadır. Evin annesi yaşadığı yanlışın farkında olduğu için bu yanlışın ölüm döşegindeyken bile duyulmasını istemediğinden oğluna “yavaş Nihatçığım, dışardan işitecekler. Hâlbuki ben yalnız sana söylemek isterim” (Seyfettin, 2020a: 308-309) diye oğlunu sessiz olması için ikazda bulunma ihtiyacı duyar. Ahmet Nihat'ın annesinin ait olduğu toplum ahlaki değerlere bağlı bir toplum olduğu için ahlaki değerlere aykırı olan evlilik dışı ilişkiye karşıdır. Ahmet Nihat'ın annesi de toplumun ahlaki değerlere ne derece bağlı olduğunu bildiği için toplum tarafından ötelenip yok sayılmamak için yaptığı yanlış ömrünün sonuna kadar toplumdaki saklar.

“Havyar” adlı hikâye Ömer Seyfettin'in 14 Ağustos 1919 tarihinde Yeni Dünya dergisinde yayınlanan hikâyesidir. Yazar, hikâyede geleneksel Türk aile yapısına sahip olan aileyi anlatır. Geleneksel Türk aile yapısına sahip olan ailenin kaderi, evin erkeğinin/babasını ölümüyle değişmeye başlar. Ailenin erkeğinin/babasını ölümüyle hikâyedeki tüm olaylar vuku bulmaya başlar. “Geleneksel Türk aile yapısının ahlaki, manevi ve sosyolojik sağlam

temelleri vardır. Baba ailenin reisi ve başıdır.” (Gümüş, 1993: 86). Hikâyede ailenin reisi ve başı olan babanın ölümü ailenin tüm değer yargılarını alt üst eder.

Ailenin babası ölünce ailenin tüm sorumluluğu ailenin annesi olan Hamdune Hanım’a kalır. Eski bir şeyhülislam karısı olan Hamdune Hanım, altmış yaşlarında beyaz tenli, tombul bir kadındır. Hamdune Hanım, yirmi yıl önce eşini kaybedince oğlu da olmadığı için evi erkeksiz kalır. Eşini kırk yaşındayken kaybeden Hamdune Hanım, altmış yaşına kadar hiçbir geçim sıkıntısı çekmeden hayatını sürdürür. Bu yirmi yıllık süreçte hiçbir geçim sıkıntısı çekmemesine rağmen Hamdune Hanım evinin erkeksiz oluşundan rahatsızlık duymaktadır. Hamdune Hanım’ın evinin erkeksiz oluşundan rahatsızlık duymasının altında yatan temel neden içerisinde yaşadığı toplumdur. Hamdune Hanım’ın içerisinde yaşadığı toplumda geleneksel Türk aile yapısı mevcuttur. Geleneksel Türk aile yapısının görüldüğü toplumlarda ailenin babası/erkeği her zaman üstün kılınmıştır. Erkeğin üstün kılındığı bu toplumlarda kadın ve erkek eşit konumda değildir. Toplum erkeği üstün kıldığı içinde her zaman karşısındaki muhatabının erkek olmasını ister. Hikâyede geleneksel Türk aile yapısına sahip olan ailenin annesi olan Hamdune Hanım erkeğin üstünlüğünü kabullendiği için yıllarca rahat yaşamasına rağmen biricik kızı Kaymak Hanım evlilik çağına gelir gelmez kendisine kız arar gibi damat aramaya başlar. Hamdune Hanım, yirmi yıllık erkeksiz olan evine fakir bir türbedarın oğlu olan Hüsam Efendi’yi bulur.

“Hamdune Hanım eski bir şeyhülislam haremidir. Yaşı bugün altmışı aşmak üzere... Gamsız, kasavetsiz vaktini geçirir. Hâlâ pembe beyaz durur. Yüzünde bir çizgi olsun göremezsiniz, yirmi sene evvel doksan dokuzunu dolduran efendiciği gözlerini kapayınca kendi gibi beyaz, tombul, yetişmiş tam kıvamına gelmiş bir tanecik kızcağızıyla yapıyalız kalmıştı. Mal vardı, mülk vardı. At vardı, araba vardı. Ama bu eve bakabilecek bir erkek yoktu. Hamdune Hanım paçaları sıvadı. Kendine bir damat aramaya kalktı.” (Seyfettin, 2020b: 359).

Hamdune Hanım, geleneksel Türk aile yapısına sahip bir toplum içerisinde yaşamını sürdürmeseydi toplumun isteklerini karşılamak adına kendisine kız arar gibi damat aramayacaktı. Lakin Hamdune Hanım’ın yaşamını sürdürdüğü toplum erkeği üstün kıldığı için Hamdune Hanım da toplumun çağrısına karşılık olarak damat bulur. Hikâyede toplumun üstün kıldığı baba/erkek ölmeseydi aile trajikomik bir duruma düşmeyecekti. Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin toplum üzerindeki etkisi yadsınamayacak kadar büyük olduğu kadar toplumunda aile üzerindeki etkisi yadsınmayacak derece de önemlidir.

4.SONUÇ

Yazarlar; yaşadıkları çağın, yaşadıkları toplumun gerçekliklerini kaleme aldıkları edebî yaratımlarına muhakkak ki yansıtırlar. Bu yüzden ki yazar, içerisine bulunduğu çağın/toplumun geleneğini, göreneğini, örfünü, adetini, ahlaki değerlerini, ekonomisini, aile yapısını vb. toplumu yansıtan şeyleri edebî yaratımında ister istemez yansıtır.

Millî Edebiyat Dönemi’nin önemli şahsiyetlerinden biri olan Ömer Seyfettin, edebî yaratımlarına/hikâyelerine yaşadığı çağın/toplumun gerçeklerini yansıtır. Ömer Seyfettin, çağın/toplumun derdini kendine dert edinen bir yazar olduğundan toplumun derdine çare olmak için kalemine var gücüyle sarılır. Ömer Seyfettin, kaleme aldığı hikâyelerde hep bir millî olana yönelin nasihati vardır. Çünkü Ömer Seyfettin, milletlerin ancak millî değerlerini var kıldıkları takdirde var olabileceklerinin farkındadır. Hikâyelerinde toplumsal meselelere çok fazla yer veren Ömer Seyfettin’in hikâyeleri sosyal malzeme açısından zengindir.

Toplumun belirli bir düzen dahilinde var olmasını sağlayan ahlaki değerler/kurallar Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde büyük önem teşkil etmektedir. Yazar, ahlaki değerleri üzerinde barındıran birey/toplum ile ahlaki değerleri üzerinde barındırmayan birey/toplum karşılaştırmasını yapar. Yaptığı karşılaştırmalarla da ahlaki değerlerin birey/toplum üzerindeki etkisini, önemini ortaya koymaya çalışır. Yazarın hikâyelerinde ahlaki değerleri üzerinde barından birey/toplum huzurlu, refah bir hayat sürdürürken ahlaki değerleri üzerinde barındırmayan birey/toplum huzurlu, refah bir hayat sürdürmediğinden hep mutsuzdur. Mutsuz olduğu için yalnızca düşen birey/toplum zaman içerisinde farkında olmadan ve istemeden kendi sonunu kendisi hazırlar.

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde ahlaki değerler kadar toplumun en küçük parçası olan aile de büyük önem teşkil etmektedir. Yazar, ailenin toplum içindeki vazgeçilmez yerini, toplum üzerindeki etkilerini ortaya koymak için çatışmalardan faydalanır. Hikâyelerinde toplumun değerler dünyasına göre hareket eden aile (anne, baba, çocuk) ile toplumun değerler dünyasına ters düşen ailenin (anne, baba, çocuk) karşılaştırmasını yapar. Toplumun değerler dünyasına göre hareket eden aile huzurlu, refah bir hayat sürdürürken toplumun değerler dünyasına göre hareket etmeyen aile huzurlu ve refah bir hayat sürdüremediğinden kendini yok oluşun eşğine sürükler.

Ömer Seyfettin, bireyin/toplumun ebediyen var olabilmesi adına bireyden/toplumdan millî olana yönelmesini ister. Her milletin kendine has ahlaki değerleri olduğu kadar her milletin kendine has bir yaşam biçimi de mevcuttur. Bu yüzden Ömer Seyfettin, hikâyelerinde millî değerlerin bir toplum için ne derece kıymetli olduğunun hikâyesini yazar ve bireyden/toplumdan millî değerlerine sahip çıkmasını ister. Şayet millî değerlerine sahip çıkmayan bireyin/toplumun başına gelebilecek şeyleri hikâyelerinde kaleme alan Ömer Seyfettin, bireyin/toplumun uyuyan bilincini uyandırmaya, uyanık bilincini de daima uyanık tutmaya çalışır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Akyüz, H. (2013). Aile Sosyolojisi ile Eğitim Sosyolojisinin İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 35-52.
- Alangu, T. (2010). *Ömer Seyfettin-Ülkücü Bir Yazarın Romanı-Biyografi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Can, İ. (2013). Tarih, Toplum ve Kültür Bağlamında Aile ve Kadın. M. Aydın (Ed.), *Aile Sosyolojisi* içinde (ss. 215-243). Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Çetindaş, D. (2021). Konformizmin Acıyla İmtihanı: Ömer Seyfettin'in "Yüksek Ökçeler" İsimli Hikâyesini Konformizm Üzerinden Okumak. *KARE- Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi*, (11), 205-225. <https://doi.org/10.38060/kare.953594>
- Durkheim, E. (2016). *Sosyoloji Dersleri*. (Çev. A. Berktaş). İletişim Yayınları.
- Gümüş, M. (1993). Türk Ailesi ve Modernleşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, (24), 85-90.
- Güngör, E. (1998). *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*. Ötüken Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1979). Sosyoloji. *Felsefe Ansiklopedisi-Kavramlar ve Akımlar* içinde (1. bs., Cilt 6, 141. ss.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hançerlioğlu, O. (1996). Sosyoloji. *Felsefe Sözlüğü* içinde (412. ss.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kaya, A. İ. & Kalgı, M. E. (2021). Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz" Hikâyesinde Çocuk ve İnanç Tasavvuru. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (15), 250-259. <https://doi.org/10.28981/hikmet.972669>
- Önertoy, O. (1972). Küçük Hikâye Yazarı Olarak Ömer Seyfettin. *Türkoloji Dergisi*, 4(1), 136-145. https://doi.org/10.1501/Trkol_0000000002
- Özbay, F. (2015). *Dünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*. İletişim Yayınları.
- Özdem, H. (2015). *Alev Alıtlı'nın Or'da Kimse Var mı? Roman Serisinde Yabancılaşma (Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması)*. [Yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Parlatır, İ., Gözaydın, N., Zülfiyar, H., Tezcan Aksu, B., Tükmen, S., & Yılmaz, Y. (1998). Aile. *Türk Dil Kurumu-Türkçe Sözlük* içinde (9. bs., Cilt 1, 50. ss.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Parlatır, İ., Gözaydın, N., Zülfiyar, H., Tezcan Aksu, B., Tükmen, S., & Yılmaz, Y. (1998). Edebiyat. *Türk Dil Kurumu-Türkçe Sözlük* içinde (9. bs., Cilt 1, 670. ss.) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Reich, W. (1976). *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi*. (Çev. B. Onaran). Payel Yayınları.
- Reik, T. (2009). *Aşk ve Şehvet Üzerine-Cinslerin Duygusal Farklılıkları*. (Çev. A. Kılıçlıoğlu). Say Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2020a). *Hikâyeler 1*. (Haz. H. Argunşah). Dergâh Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2020b). *Hikâyeler 2*. (Haz. H. Argunşah). Dergâh Yayınları.
- Şahin, V., & Topdaş, F. (2015). Refik Halit Karay'ın "Yatık Emine" Adlı Öyküsünün Sosyolojik Açından İncelenmesi. *Littera Turca*, 1(2), 185-194. <https://doi.org/10.20322/lt.34623>
- Şahin, V. (2010). Dede Korkut Hikâyelerinde İyilik İmgisinin Görüntü Seviyeleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (29), 43-54.
- Şahin, V. (2016). Sosyolojik Açından Ağır Hayatın "Ağır Roman"ı ve Metin Kaçan. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 11-28.
- Şahin, V. (2022). Sosyolojik Eleştiri Kuramı: Edebiyat Sosyolojisi. V. Şahin (Ed.), *Edebiyat Kuramı ve Eleştiri (Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama)* içinde (ss. 345-378). Akçağ Yayınları.
- Şen, N. (2020). 47'liler Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi. V. Şahin (Ed.), *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi* içinde (ss. 309-330). Akçağ Yayınları. Akçağ Yayınları.
- Tiryaki, Z. N. (2020). Ömer Seyfettin'in "Yüksek Ökçeler" ve "Nakarât" Hikâyelerinde Mizahi Unsurlar ve Ahlaki Bir Değer Olarak Namus. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 70-88. <https://doi.org/10.46250/kulturder.735097>
- Topdaş Ç. F. (2022). Ömer Seyfettin'in "Piç" Adlı Öyküsünde Benlik ve Kimlik Sorunsalı. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 63-74. <https://doi.org/10.37999/udekad.1069232>
- Torğut, M. (2022). *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Sosyolojik Açından İncelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

ÇALIŞMANIN ETİK İZİNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Bu araştırma için etik kurulu onayı gerekmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1.yazarın araştırmaya katkı oranı %50, 2. yazarın araştırmaya katkı oranı %50'dir.

Yazar 1: Bütün bölümlere katkı sunmuştur.

Yazar 2: Bütün bölümlere katkı sunmuştur.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.